

Василь Кизенко
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна
nauk_org_undip@ukr.net

РОЛЬ С. У. ГОНЧАРЕНКА В РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ: СЛОВО ПРО ВЧЕНОГО

Для більш глибокого розуміння феномену вітчизняної педагогіки варто пам'ятати про добropорядних учених, серед яких свою знакову роль утвердив С. У. Гончаренко.

В особі Семена Устимовича, інтелектуала й інтелігента, першого академіка-секретаря Відділення загальної середньої освіти АПН України (1992–1997 рр.), фахівця у галузі загальної педагогіки, дидактики і методики навчання фізики, дуже вдало поєднувався талант ученого й організатора педагогічної науки.

Під час першої зустрічі з Семеном Устимовичем я, звичайний вчитель хімії і біології, а ще - позаштатний кореспондент лабораторії методики біології і хімії, збагнув, що це виняткова особистість, яка вміє утішатись успіхами людей, що поруч із нею, і все робить для того, щоб надихати інших до творчої праці й корисних дій.

Сказане прямо стосується професійного спілкування С. У. Гончаренка зі своїми колегами. Насамперед відзначимо, що воно було вкрай доброзичливим, зумовленим людською приязню, а не неволею. Учений цінував досвід фахового спілкування, не виявляв байдужість, безсторонність до професійних вартостей співробітників, стояв на варті добрих стосунків, не важив на честь іншого. У доброму разі не нав'язував свою волю та не надуживав вірою людей зі свого оточення. Водночас почувався на силу, щоб шанувати національні й громадянські цінності інших людей.

Беремо на зразок моральні риси СУ. Гончаренка. Виявлялися вони в тому, що вчений постійно допомагав іншим долати життєві й професійні труднощі, повсякденно підставляв плече, психологічно підтримував, навіть коли йому самому бувало важко. Тут конче треба стати на бік моїх колег, що моральні принципи (гуманізм, оптимізм, альтруїзм й ін.) та моральні якості (щирість, чесність, повага, чуйність, співчуття) були центроотяжною і рушійною силою вченого, нормою його людського буття.

Акцентую увагу на тому, що Семен Устимович передавав свої знання і наукові ідеї докторантам і аспірантам. На моє переконання, довкола вченого завжди панувала гуманна, творча атмосфера. Тим-то ця високошанована людина, яка була відкрита для колег і друзів, зажила поваги і пошани до себе і своїх соціально-моральних цінностей у науково мислячої молоді.

Треба сказати, що Семен Устимович Гончаренко відіграв винятково важливу роль у моєму науково-педагогічному зростанні. Наукові консультації і

просто людська увага старшого товариша допомогли мені успішно захистити кандидатську дисертацію. Пам'ятаю його поради як наукового консультанта з питань написання докторської дисертації. На жаль, так трапилося, що в С. У. Гончаренка я був останнім докторантом.

Безперечно, Семен Устимович Гончаренко як перший академік-секретар Відділення загальної середньої освіти АПН України сприяв осучасненню дослідницької тематики Інституту педагогіки АПН України. Зауважимо, що на нинішньому етапі становлення і розвитку української освіти вкрай актуальна проблема інтеграції шкільного навчання. Численні публікації С. У. Гончаренка свідчать про його безпосередню причетність до розбудови й оновлення вітчизняної освіти в цьому напрямі. Так, із затвердженням Державної національної програми «Освіта Україна XXI століття» (1994 р.) побачила світ науково-педагогічна стаття вченого (у співавторстві з Ю. І. Мальованим) «Інтегроване навчання. За і проти».

Як і більшість передових учених, С. У. Гончаренко усвідомлював, у чому полягають завдання розвитку модерної української педагогіки. Отож, у науковій розвідці «Інтегроване навчання. За і проти» аргументовано обґрунтовується думка про потребу нівелювати негативний вплив предметного навчання на цілісність знань, вивчати деякі питання на «інтегральних заняттях», синтезувати матеріал із різних галузей знань в окремі інтегровані теми тощо.

Відрадним явищем в українській педагогіці стало посилення уваги до питань гуманізації і гуманітаризації вітчизняної освіти. Дослідження наукового доробку С. У. Гончаренка стають нам за підставу до твердження, що вчений актуалізував теоретико-методологічну проблему гуманізації і гуманітаризації освіти. Полягала вона в тому, щоб не протиставляти гуманітарні й природничо-наукові знання, не поліпшувати гуманітарну освіту молоді завдяки погіршенню природничо-наукової (і навпаки). Можемо констатувати, що С. У. Гончаренко стояв на науково виваженій позиції щодо докорінної перебудови шкільної освіти на засадах її гуманізації (формування відносин співробітництва між учасниками педагогічного процесу, виховання у них морально-емоційної культури взаємовідносин, формування в учнів емоційно-ціннісного досвіду розуміння людини тощо) і гуманітаризації (орієнтація освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу, формування у молоді гуманітарного й системного мислення, подолання утилітарно-економічного, технократичного підходу до освіти як системи підготовки кадрів і робочої сили й ін.).

Важливого значення набуває те, що нове бачення українським ученим науково-теоретичних, науково-педагогічних й освітніх завдань узгоджується з сучасними філософськими ідеями у педагогіці. На доказ цього згадаймо тезу українського філософа Дійсного члена (академіка) НАН України Мирослава Володимировича Поповича, що наука про природу описує і пояснює Всесвіт, тоді як гуманітарні науки говорять не про світ, яким він є, а про світ, яким він має бути.

Вважаємо за доцільне зазначити, що С.У. Гончаренко щораз більше розширював науково-педагогічний дискурс із проблеми гуманізації і гуманітаризації вітчизняної освіти. У цьому контексті особливо важливого значення набуває прикметна ознака сучасності - гуманітарний поворот в українській педагогіці, до здійснення якого доклав багато зусиль Дійсний член (академік) НАПН України Семен Устимович Гончаренко.

Насамкінець наголосимо, що С.У. Гончаренко виступав проти творення примітивного образу молодого українця, проти спрощення його національних ідеалів та формування «ринкоморфної» соціально-культурної реальності майбутніх громадян України. І, звісно, в умовах неусталеності соціально-моральних цінностей вчений-педагог підносив науково-освітню культуру навчальних закладів та досяг у цій царині незаперечного успіху.